NATŪRALI ANTAKALNIO PIEVA – EDUKACINĖ ERDVĖ

Ne, mes nepamiršome nupjauti žolės. Ji šienaujama 1–2 kartus per metus. Toks užrašas pasitinka Oslo gyventojus ir jų svečius, atvykusius aplankyti Karaliaus rūmų parką. Jame natūralios pievos užima penkių futbolo stadionų plotą. Dabar toks užrašas pasitinka ir jus, nes jūs stovite priešais natūralią Antakalnio pievą, kurioje pirmu smuiku groja ne žoliapjovės, o žiogai. Šiame 23-jų arų plote veša daugybė įvairiausių augalų ir visi jie turi teisę augti, žydėti, maitinti savo nektaru bites ir kitus vabzdžius, brandinti sėklas ir jas išbarstyti, kad pavasarį vėl pradėtų naują gyvybės ciklą.

Natūralios pievos yra reikšmingas kraštovaizdžio komponentas, atliekantis labai svarbias ekologines, ūkines, rekreacines funkcijas:

- pievos saugo ir gerina dirvožemį, mažina vandens ar vėjo sukeliamą eroziją;
- liūčių, potvynių metu sutelkia didelį vandens kiekį, kurio perteklių augalai absorbuoja ir taip apsaugo didesnius plotus nuo neigiamo potvynio poveikio;
- didina oro drėgnumą, praturtina atmosferą deguonimi, gerina mikroklimatą;
- mažina šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį atmosferoje ir turi įtakos sprendžiant ekologines problemas globaliu mastu.
- tai žalioji laboratorija edukacijai, mokinių tiriamąjai veiklai, estetinio ir dvasinio peno šaltinis.

O dabar pasižvalgykite po natūralią Antakalnio pievą ir susipažinkite su joje augančiais augalais. Esame įsitikinę, kad ši viešnagė jums tikrai neprailgs. Linkime malonių potyrių ir pažinimo džiaugsmo!

Antakalniečių bendruomenė

Paprastoji veronika – *Veronica chamaedrys* L.

Gyslotinių šeimos daugiametis augalas. Stiebas iki 40 cm aukščio, iš šonų apaugęs 2 išilginėmis plaukelių eilėmis. Vainiklapiai 4, mėlyni. Žiede 2 kuokeliai. Augalo lapuose ir žieduose yra vitamino C, karotino, flavonoidų, rauginių, karčiųjų ir kitų vertingų medžiagų. Veronikos vaistines galias žinojo senovės romėnai bei graikai ir šiomis žolėmis gydė pūlingas žaizdas, sunkiai gyjančias votis, antpilus naudojo vonelėms nuo odos išbėrimų. Liaudies medicinoje žolės antpilai buvo naudojami bronchitui, gastritui gydyti.

Žąsinė sidabražolė – *Potentilla anserina* L.

Šeima erškėtiniai. Stiebas šliaužiantis su palaipomis. Lapai pertrauktai plunksniški. Apatinė pusė apaugusi šilkiškais plaukeliais. Žiedai geltoni. Daugiametis žolinis, dekoratyvinis, medingas, maistinis, vaistinis, dažinis augalas. Dažo audinius geltona spalva. Žolėje yra flavonoidų, angliavandenių, vitamino C, karotino, kumarinų ir kitų medžiagų. Preparatai skatina šlapimo išsiskyrimą, gydo uždegimus. Jauni ūgliai, o kai kur ir visas augalas naudojami maistui (salotoms, troškiniams).

Vaistinis godas – *Anchusa officinalis* L.

Šeima agurkliniai. Daugiametis žolinis, dažinis, vaistinis augalas. Visas augalas apaugęs šiurkščiais plaukeliais. Žiedynai suktukai. Vaisius riešutėlis. Vartojamas medicinoje (lengvina atsikosėjimą). Iš godo šaknų gaunami raudoni dažai.

Paprastasis ežeinis – *Echium vulgare* L.

Šeima agurkliniai. Dvimetis, medingas, šiurkštus augalas. Status stiebas ir lapai apaugę šereliais ir plaukeliais. Žiedai iš pradžių rausvi, vėliau mėlyni. Sėklose daug aliejų. Vaisiai – rudi riešutėliai. Ežeinio šaknys gali pasiekti 2–2,5 metrų gylį, todėl augalas net sausros periodu gausiai žydi bei skiria daug nektaro (nuo 700 kg iki 1000 kg/1 ha), kurio cukringumas dažnai siekia net 50 %.

LIUCERNOS – *MEDICAGO*

Svarbiausi liucernų sandaros požymiai – lapai trilapiai, lapelių viršūnėse yra smaigalėlis.

Liucernos – pašariniai, vaistiniai, maistiniai, medingieji augalai. Žolės sausoje medžiagoje randama proteinų, saponinų, vitaminų B, E, karotino, askorbo rūgšties, kumarino ir kt.

Apyninė liucerna – *M. lupulina* L.

Geltoni žiedai iki 3 mm ilgio, rutuliškose kekėse.

Geltonžiedė liucerna – *M. falcata* L.

Geltoni žiedai 7–10 mm ilgio, galvutės pavidalo kekėje.

Mėlynžiedė liucerna – *M. sativa* L.

Žiedai mėlyni.

Margoji liucerna – *M. varia Martyn* L.

Žiedai kekėje, kelių spalvų: gelsvi, žalsvi, melsvi.

ANTAKALNIEČIŲ BENDRUOMENĖ

Daugiau ⇢ www.antakalnieciai.lt

Šienavimas

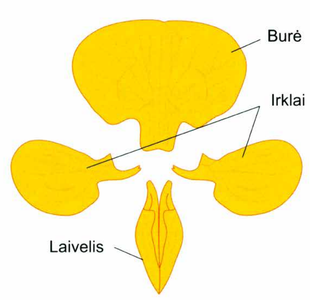
Nupjautos („nuskustos“) pievos ar vejos neatlieka savo funkcijų, todėl jas reikėtų šienauti tik birželio pabaigoje ir vėlų rudenį, kai visi augalai jau būna subrandinę ir išbarstę sėklas. Šiltėjant klimatui, daugelyje pasaulio miestų išpuoselėtas vejas keičia žydinčios natūralios pievos, labiau primenančios ne žmogaus, o gamtos kūrinius. Džiugu, kad vis daugiau žmonių supranta šių ekosistemų teikiamą neįkainojamą naudą.

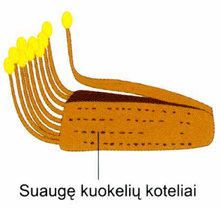
O kaip erkės?

Juk nešienaujamos pievos yra tikra erkių veisykla? Nors erkių yra beveik visur, tačiau jų tankumas priklauso nuo ryšių su natūraliomis gamtinėmis buveinėmis. Jeigu miesto pieva ar parkas yra atskirti nuo natūralios gamtos ir neturi ryšių su miškais, erkių žolėje gali ir išvis nebūti. Analizuojant įvairius erkių paplitimo tyrimus, galima įžvelgti, kad erkių daugiausiai aptinkama pamiškėje, erdvėse turinčiose artimą ryšį su miškais, kirtavietėse. Kad erkės taptų parazitų nešiotojais, jos turi turi būti tampriai susijusios ir su netoliese egzistuojančiomis gyvūnų populiacijomis, kurių krauju maitinasi.

PUPINIŲ ŠEIMA – *FABACEAE*

Daugumos jų šaknys turi gumbelius, kuriuose gyvena Rhizobium genties bakterijos, fiksuojančios laisvą atmosferos azotą. Dėl šios savybės augalai gali augti neturtingose azotu dirvose ir sukaupti daug baltyminių medžiagų. Augalams nunykus, jie praturtina dirvą azoto junginiais. Vaisiai – ankštys. Žiedus dažniausiai apdulkina bitės ir kamanės. Šios šeimos augalų žiedams būdinga įdomi sandara, nes kiekviena vainiklapio dalis turi pavadinimą.

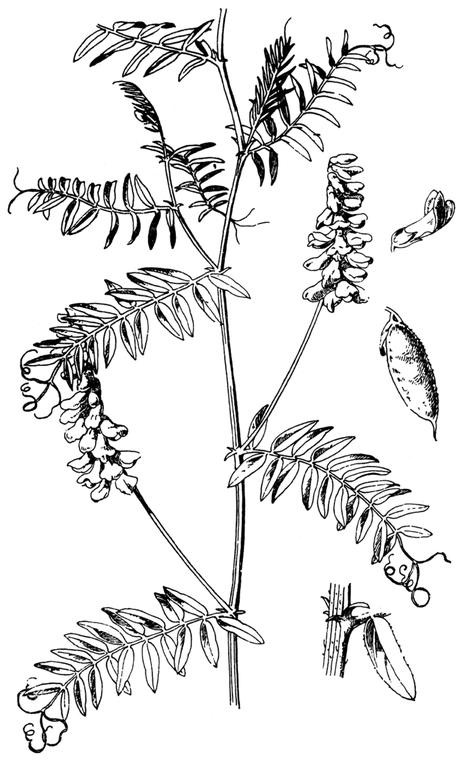

Paprastasis garždenis – *Lotus corniculatus* L.

Lapai atrodo iš 5 lapelių, nes apatinės poros lapeliai yra prielapiai, atokiau – trys lapeliai.

Žiedai geltoni, 6–14 mm ilgio galvutėse po 3–5.

Mėlynžiedis vikis – *Vicia cracca* L.

Daugiametis, žolinis, 30–90 cm aukščio, mėlynai violetiniais žiedais augalas. Žiedai vienašalėje kekėje. Lapai iš 12–20 plaukuotų lapelių. Lapo viršutinis lapelis virtęs ūseliu. Pašarinis, medingas augalas.

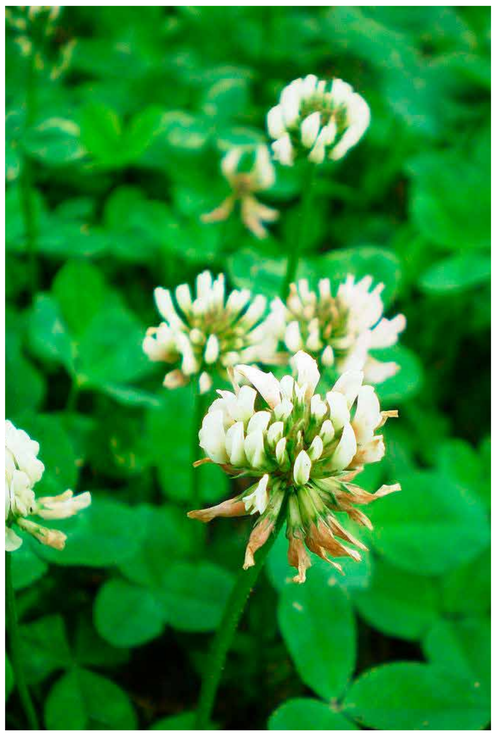

Raudonasis dobilas – *Trifolium pratense* L.

Lapai trilapiai, prielapiai į viršūnę nusmailėję ir baigiasi šereliu. Lapeliai viršutinėje pusėje su balta V formos dėme. Žiedai raudoni, violetinio atspalvio, susitelkę į žiedynus galvutes. Pašarinis, medingas, vaistinis augalas. Būdingas bakteriocidinis poveikis, žieduose ir lapuose aptinkamiems flavonoidams – estrogeninės savybės, liaudies medicinoje naudojamas kvėpavimo takų, odos ligoms gydyti, kraujotakai gerinti, urologijoje, yra duomenų, kad padeda apsaugoti nuo kaulinio audinio nykimo.

Baltasis dobilas – *Trifolium repens* L.

Stiebas šliaužiantis, gulsčias, įsišaknijantis. Lapai trilapiai, prielapiai plėviniai, nusmailėjusia viršūne. Žiedai balti, sutelkti į žiedyną galvutę. Pašarinis, medingas, vaistinis augalas. Žolėje yra baltymų, krakmolo, kumarinų, flavanoidų, vitaminų P, karotino, folinės rūgšties, askorbo rūgšties, eterinių aliejų ir kitų medžiagų. Baltųjų dobilų medus beveik bespalvis, o susicukravęs – baltas.

MIGLINIŲ ŠEIMA – *POACEAE*

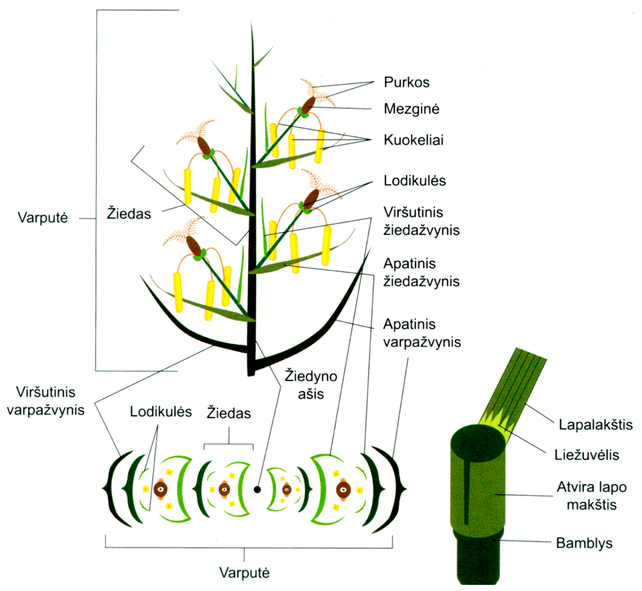
Žinoma apie 700 genčių, apie 11 000 rūšių.

Paplitę visame pasaulyje, didžiausia įvairovė šilto klimato srityse. Lietuvoje savaime paplitę apie 120 miglinių šeimos rūšių, priklausančių apie 50 genčių. Dar miglinių šeimos 16 genčių ir apie 80 rūšių aptinkami kaip atneštiniai augalai.

Vienametės ir daugiametės įvairaus aukščio žolės. Stiebas bambliuotas, vadinamas *šiaudu*. Lapai su ilgomis, prie tarpubamblio prigludusiomis ir tam tikrą jo dalį gaubiančiomis *makštimis*. Ties lapalakščio ir lapamakštės jungimosi vieta yra plėviškas arba iš šerelių sudarytas *liežuvėlis*. Miglinių šeimos augalų pavienis žiedas ar keli prie vienos žiedyno ašies prisitvirtinę žiedai vadinama *varpute*. Varputės apačioje esančios pažiedės vadinamos apatiniu ir viršutiniu *varpažvyniu*. Žiedą supa 2, apatinis ir viršutinis *žiedažvyniai*. Vienas ar abu žiedažvyniai neretai būna su *akuotu*. Žiede dažniausiai 3 *kuokeliai* (gali būti 1,2,6). Žiedui išsiskleidus ilgi kuokelių koteliai nusvyra žemyn. Piestelė su dviem plunksniškai šakotom *purkom*. Vaisius – *grūdas*.

Žiedai stiebų ar šoninių šakų viršūnėse susitelkę į žiedynus: *varpašluotė, sudėtinė varpa, šluotelė, kekė, burbuolė*.

Vyraujantys pievų augalai. Šeimai priklauso maistiniai augalai (kviečiai, rugiai, miežiai, avižos, ryžiai, soros, kukurūzai). Daug miglinių yra pašarinių augalų (miglės, motiejukai, eraičinai, šunažolės ir kt.). Kai kurie migliniai auginami dekoratyviniuose želdiniuose (miglės, eraičinai, miskantai, dryžučiai). Nendrės valo vandenį – akumuliuoja į vandens telkinius patenkančius organinės kilmės teršalus. Iš augalų šiaudų gaminamas popierius, jie naudojami pynimui, stogams dengti, kurui.

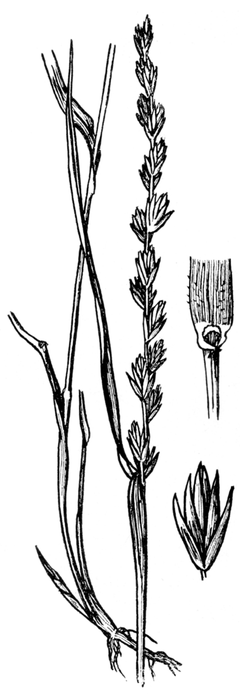

Daugiametė svidrė – *Lolium perenne* L.

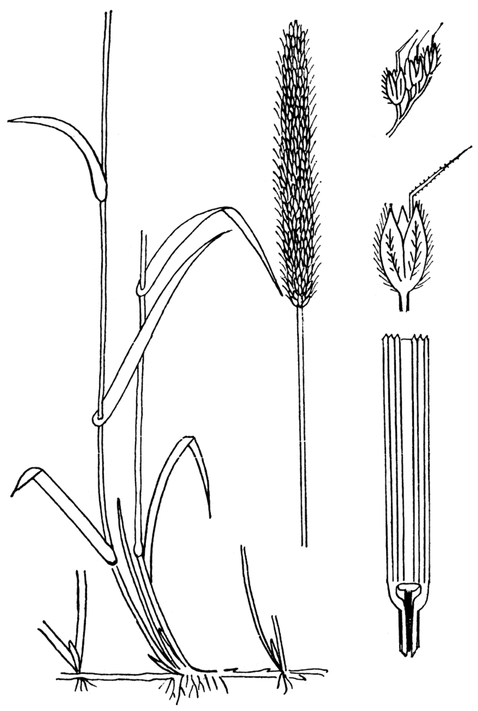
Daugiametė ar vienmetė, iki 70 cm aukščio (paprastai 15–50 cm), retakerė, su gausiomis šaknimis žolė. Liežuvėlis trumpas, bet ryškus. Auselės mažos, stačios. Žiedynai 10–20 cm ilgio. Varputės 9–15 ilgio, 6–10 žiedės, prisitvirtinusios prie žiedyno ašies siauruoju šonu. Priskiriamos prie pačių vertingiausių pašarinių žolių. Išvesta daug veislių.

Paprastasis varputis – *Elytrigia repens.* (L.)Nevski.

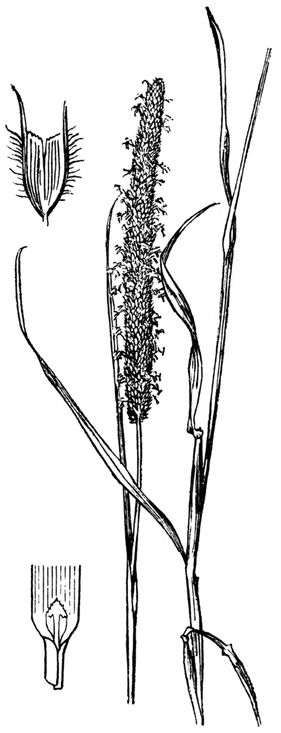
Daugiametis, 50–120 cm aukščio šakniastiebinis augalas. Liežuvėlis trumpas, auselės siauros, bet ryškios. Žiedynas 7–15 cm ilgio varpa. Varputės 10–18 mm ilgio, plokščios, 5–7 žiedės su trumpais akuotiškais smaigaliais. Augalas subrandina 250–1000 sėklų, kurios po žiemos dažniausiai tampa nedaigios. Pašarinis, vaistinis, maistinis. Vaistams (Graminis rhizoma) ir maistui naudojami šakniastiebiai. Yra duomenų, kad šakniastiebiai maistingumu prilygsta bulvėms. Šakniastiebiuose yra polisacharidų, fruktozės bei kitų angliavandenių, gleivių ir mineralinių medžiagų, geležies, silicio ir obuolių rūgšties druskų, B grupės vitaminų ir karotino, eterinio aliejaus, saponinų ir kt. Sausoje žolėje yra iki 25 mg % askorbo rūgšties, iki 55 mg % karotino ir kitų medžiagų.

Pievinis pašiaušėlis – *Alopecurus pratensis* L.

Vienmetis, užaugantis iki 110 cm aukščio šakniastiebinis-retakeris augalas. Lapai linijiški, liežuvėlis trumpas, bet ryškus, 1–2 mm, standus, maždaug vienodo aukščio visame plotyje. Žydi pavasarį, vasaros pradžioje ir yra viena anksčiausiai pražystančių žolių. Varputės 5–6 mm ilgio, vienažiedės, plokščios, su akuotu. Sulenkus žiedyną aiškiai matomi ploni akuotai. Plinta sėklomis ir šakniastiebiais. *Pašarinis*. Sukultūrintas 18 amžiuje. Yra išvesta pievinio pašiaušėlio veislių, lietuviška veislė 'Valentas' turi daug baltymų. Auginamas kaip dekoratyvus augalas želdiniuose, yra išvesta veislių, pvz., 'Aureovariagatus'.

Pašarinis motiejukas – *Phleum pretense* L.

Daugiametis, retakeris, 30–100 (120) cm aukščio augalas. Šakniastiebis trumpas. Liežuvėlis ryškus, 2–5 mm, aukštesne, kiek dantyta viršūne. Žydi birželį–rugpjūtį. Varputės apie 3 mm ilgio, vienažiedės. Dauginasi sėklomis, kurių vienas augalas subrandina iki 1700. Sėklos daigios išlieka 8–10 metų. *Pašarinis*. *Dekoratyvinis*. Džiovinti žiedynai naudojami floristinėms kompozicijoms, verboms.

Paprastoji šunažolė – *Dactylis glomerata* L.

Daugiametė, retakerė, kupstus sudaranti, 30–120 cm aukščio žolė. Lapai linijiški, liežuvėlis ilgas, siaura viršūnė. Lapamakštė uždara, suplota. Žydi birželį, liepą. Žiedai susitelkę į vienašalės kupetuotos šluotelės pavidalo žiedynus. Apatinė žiedyno šakelė dažniausiai ilgesnė. Varputės plokščios, 10 mm ilgio, su 2–5 žiedais. Vaisius – grūdas. Dauginasi sėklomis. Pašarinis augalas, auginamas pievose ir ganyklose; greitai atželia. Ankstyvas, derlingas (30–70 cnt/ha šieno). Išvesta daug paprastosios šunažolės veislių. Yra išvesta kultūrinių formų dryžuotais, margais lapais. Gali augti šešėliuotoje vietoje.

Tikrasis eraičinas – *Festuca pratensis* Huds.

Retakeris, 30–120 cm aukščio augalas. Liežuvėlis trumpas, auselės ryškios. Žiedynas glausta šluotelė, išsiskleidžianti žydėjimo metu. Varputės 10–15 mm ilgio, daugiažiedės. Vertinga pašarinė žolė. Lietuvoje sukurtos veislės ‘Dotnuva I’, ‘Kaita’ ir kt. *Dekoratyvinis*.

Pievinė miglė – *Poa pratensis* L.

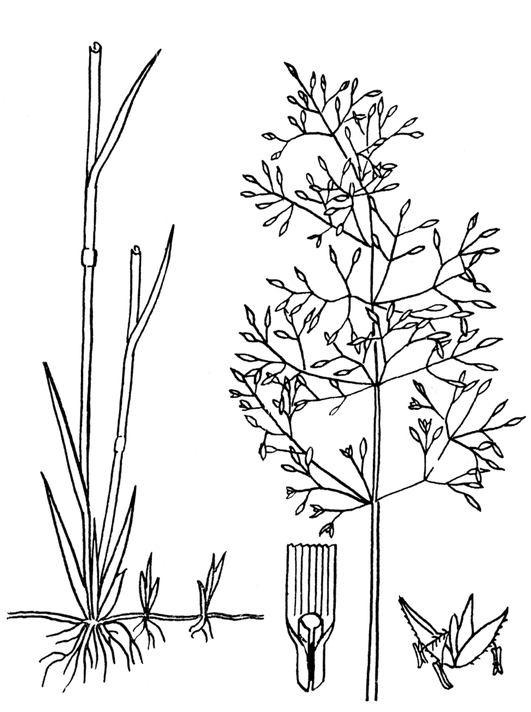
15–90 cm aukščio šakniastiebinis–retakeris augalas. Pamatinių lapų liežuvėlis trumpas apie 1 mm, o stiebinių lapų kiek ilgesnis 1–2 mm, tiesiai nukirstas. Žiedynas šluotelė, tankus, gražios eglutės formos (plačiai piramidiška). Varputės 5–6 mm ilgio, 3–5–žiedės, kompaktiškos, dažnai violetinio atspalvio. *Pašarinis, dekoratyvinis*. Išvesta daug veislių: ‘Klotė’, ‘Galvė’, ‘Aluona’ , ‘Rusnė’ ir kt.

Vienametė miglė – *Poa annua* L.

5–30 cm aukščio, nedidelius, tankius kerus sudarantis augalas. Ūgliai ties bambliais įsišaknija. Lapai 2–5 mm pločio, trumpi, linijiški, liežuvėlis 2–3 mm ilgio, apykaklės formos. Žydi nuo balandžio iki spalio. Šluotelė trumpa, piramidiška. Varputės 3–6 mm ilgio, su 3–7 žiedais. Kosmopolitas, labai dažna, auga net ant takų. Sparčiai plinta. Per vasarą išaugina kelias kartas palikuonių. Daržų piktžolė.

Paprastoji smilga – *Agrostis tenuis* Sibth.

Daugiametis, 10–70 cm aukščio, trumpu šakniastiebiu augalas. Lapai 2–5 mm pločio, liežuvėlis trumpas, tiesiai nukirstas. Žiedynas visuomet išskleista, retoka, rusvo atspalvio šluotelė. Varputės 2–3 mm ilgio, vienažiedės. Žydi birželio–liepos mėnesiais. Auga skurdžiuose neutraliuose ir rūgštinguose dirvožemiuose. Pašarinis.

Švelnioji dirsė – *Bromus molis* L.

10–80 cm aukščio, retakeris augalas. Šluotelė trumpa, stati. Varputės ovalios, 7–9 mm ilgio, iš 5–10 žiedų, su akuotais. Lapai tankiai apaugę švelniais plaukeliais, liežuvėlis trumpas, bet ryškus (iki 2 mm) su aukštesne dantyta viršūne. Auselių nėra. Labai dažna.